

Kako se prideluje pravi hmelj? *)

Marsikateri bralec bi utegnil vprašati: „kaj pa je to: hmelj?“ Hmelj je za kmetijo in kupčijo kaj imenitna rastlina koprivnega plemena, ima globoko v zemlji svoje korenine, raste visoko in se po kolih ovija; sad so čopaste bučke, katerih visi po več sto na enem kolu.

Hmelj raste po raznoterih skušnjah povsod, kjer se naša žita tudi v suši dobro zdržijo, ne zvenejo ali se ne posušé; ilovka, lapor, pešneta, apnenec, da, skoro vsaka zemlja mu je všeč; razume se pa, da mu je ena ugodnejša kakor druga.

Najrajši raste hmelj v ravninah na peščeni zemlji, vendar mora biti dobre prsti najmanj 60 cm. na debelo, ker hmelj poganja korenine globoko v zemljo in potrebuje dobrega živeža. Lege pa, katere povodenj večkrat in po dalje časa nadleguje in katere so še zraven zelo kamenite, niso za hmelj. Savinjska dolina na Štajarskem se je za to rastlino kaj primerno izkazala. Gotovo je pa tudi naša Kranjska, posebno Savsko polje, ugodna tej rastlini. Pri nas po Gorenjskem raste kaj pogostoma po grmovji divji hmelj in glasno kliče: „Ta zemlja, ta lega je meni, pa tudi mojemu stricu, pravemu hmelju, ugodna!“ Kjer raste divji hmelj, tam se bode tudi gotovo dobro obnesel pravi hmelj.

Koliko dobička donáša hmelj, sprevidimo lahko iz tega: V savinjski dolini na Štajarskem napravil je knez Salm leta 1865. malo hmeljišče, do sedaj pa uže obdeluje 14 oral. Vsi sedanji hmeljarji savinjske doline pridelujejo do 200 metričnih centov hmelja, kateri vrže na leto do 30.000 gold. in še čez. Za to dolino je to lep denar, kateri ne koristi le posestniku, ampak tudi ubogega prebivalca doleti marsikateri krajcar. Uže otroci in ženstvo si pri obiranju prislužijo v 14 dneh skupno do 2000 gold., ker od mernika se jim plačuje po 6 kr.

Kako in kedaj naj se zemlja pripravi za prve nasade?

Ko si v jeseni s polja ali travnika, katerega misliš spremeniti v hmeljsko polje, spravi jesenski pridelek, začni, kedar zemlja zmrzuje, blizo 70 cm. globoko z lopato rigolirati ali štihati. Priporočati je sploh le rigoliranje (štihanje), ker le tako si otrebiš zemljo vsega plevela, pokončaš škodljive mrčese in zalege in pomešaš, kar je največ vredno, z gornjo in spodnjo zemljo enakomerno. Tako zrahljano polje naj se spomladi prevleče z lahko brano, boljše je pa, če si grude lepo potolčeš in potem celo polje z grabljami pripraviš kakor hišni vrt.

Dobrih sadežev uže dobiš, če si le prizadevaš. Hmeljarji sami, posebno pa „Južno-štajarsko kmetijsko društvo v Žavci“ v savinjski dolini bodo vsem željam novih hmeljarjev iz srca radi vstregli, da dobijo začetniki hmeljarji prav dobrih rastlik. Se ve, da najboljši sadež ne rodi dobrega sadu, če se zemlja ne obdeluje tako, kakor je treba. (Dal. prih.)

Gospodarske izkušnje.

Kaj ima storiti gospodar v tem mesecu?

Ako bo vreme tako ugodno ostalo, kakor je sedaj, naj se nemudoma z delom prične. Deteljišča kaže z

*) Gosp. Janez Hausenbichler, posestnik v Žavci na Štajarskem, izdal je knjižico pod naslovom „Navod o hmeljariji.“ Ker ima tudi naša Kranjska tej rastlini jako ugodne lege, mislimo, da marsikateremu omikanemu gospodarju vstrežemo, ako posnamemo iz te knjižice nekoliko o hmelji; kajti dobro bi bilo, ako bi kdo s sajenjem te rastline poskusil. Vr.

brano prevleči, s takim prevlačenjem zrahljamo trdo zemljo in pokončamo plevel. Pograbitni pa moramo tudi iz detelje vso šaro in kamenje. Posebno pa ustrezamo mladi detelji, ako jej gnojimo, na priliko, z gipsom, pepelom, kompostom, apnom ali pa s stanjšano gnojnico. Najbolje je pa deteljo gipsati. Kjer se nahaja gips ali mavec v ne preoddaljenih krajih, naj vsak gospodar ž njim deteljišče potrosi in to ne o suhem, ampak o vlažnem vremenu; prehudo deževje ne pospešuje koristi takega gnojenja.

Potrebno je pa tudi travnike z brano prevleči in mah potrgati. Razen tega naj se tudi potrga strnišče, pobere kamenje in poravnajo krtine, katerih je ravno letos povsod dosti, ker je krt v suhi in malo zmrznjeni zemlji jako lahko ril. Kdor ima travnike tako vredjene, da jih lahko namaka, naj s spomladanskim napajanjem opazno prične.

Pazi naj pa na sledeče: Travniki se ne smejo preveč na enkrat namakati, pa tudi ne predolgo, kajti, ako malo mraza pritisne, rastline lahko preveč ozebejo v razhlajeni zemlji. Sploh naj se travniki napajajo spomladi, kedar solnce ne sije in je nebo oblačno. Ob lepih solnčnih dnevih naj se ne namaka, da zamorejo dobrodejni solnčni žarki ogrevati zemljo in rastline.

O tem času skrbeti je tudi za dobro in čisto seme, o tem spregovorili smo na prvi strani nekoliko besedi. Posebno je treba krompir prebrati, bolni in gnjili krompir naj se odpravi, le najlepši naj se odbere za seme.

Za delanje mešanca (komposta) naj se nabirajo tvarine, katerih vse polno leži po dvoriščih.

Kedar je vreme ugodno, naj se hlevi odpirajo, osnažijo in prevetrijajo. Dobro je, ako se spusti živina za kratek čas na prosto, posebno koristi to mladi živini. Breji živini naj se dobro postreže. Vprežni živini naj se bolje poklada, da zadobi potrebnih moči za bližnje težko delo.

V mrzlejših krajih, kjer drevesa še poganjajo, je treba, da se obrežejo in osnažijo. Tudi je zdaj najboljši čas drevesom gnojiti. Ako se gnoji z gnojnico, naj se porabi v to ponolnoma segnjita in z vodo pomešana gnojnica; nesegnjita in pregosta gnojnica škoduje drevesom, ker prehudo žge korenine. To gnojenje je posebno dobro za jabelka, hruške in češplje. Ako se s trdim gnojem gnoji, h kateremu spada tudi mešanec, treba je gledati na to, da je popolnoma segnjit, kajti vsak frišen gnoj drevesu škoduje. K.

Gospodarske novice.

* C. kr. ministerstvo kmetijstva nam poroča, da dobijo spremljevalci goveje živine na južni železnici brezplačno posebe izdelane potne liste. Vsake tri vagonne goveje živine spremlja lahko eden, 4-6 vagonov pa dva brezplačno. Taki spremljevalci morajo se voziti z istim vlakom, kateri pelje živino. Ta polajšba velja od 25. januarija 1882. naprej, dokler se ne prekliče.

* *Trtnico za vvožene ameriške trte*, katerih se trtna uš ne prime, napravila je italijanska vlada spomladi 1881. na otoku Monte Christo. da italijanske vinogojce preskrbi z zanesljivimi trtami. Večletna opazovanja pa morajo vlado zagotoviti, da se Phylloxera trtni prijela. To je velike važnosti tudi za Avstrijo, ker bi se gotovo v Dalmaciji našel osamljen otok, na katerem bi se taka trtnica napravila. Če se je prime potem trtna uš, pokonča se lahko vse in ni se bati, da bi se razprostrla tudi po sosednih vinogradih.

* *Razstava pitane živine na Dunaji*. Naznanilo se je za drugo razstavo pitane živine: 717 goved (lansko leto 460), 527 ovac (lansko leto 261), 287 svinj (lansko

poletne izrastke nad količem. Da se perje v prvih letih dobro razvija, je važno za les in korenine.

V suhih legah izkopljimo okoli trte male jamice, da se mokrina nabira. Na legah vetru izpostavljenih naj se mladike za časa privezujejo, da jih veter sam ne obrne na kako stran, ker se potem rade zlomijo, če jih preveč vpogujemo. K.

Kako se prideluje pravi hmelj?

(Dalje.)

Da v kratkem najpotrebneje povem, omenim le, da je hmeljno pleme trojno: 1. hmelj-rudečjak, 2. hmelj-zelenjak, in 3. posebno pleme hmelj možjak.

Prvo pleme ima rudečkasto steblo, zatorej rudečjak; ta vrsta hmelja zori kakih 20 dni poprej, kakor njegov tovariš zelenjak. Omeniti pa moram, da se to pleme splošno ne dá priporočati vsacemu hmeljarju; le tistim hmeljarjem, kateri imajo veliko hmeljišče, se to pleme zato priporoča, ker se jim delo zavoljo 14. do 20dnevne zgodnejše zoritve ne nakopiči. V primeri pridelka z zelenjakom pa ima rudečjak te slabosti, da se na 200—600 rantah pridelava ravno toliko zelenjaka, kakor rudečjaka na 500—600. Hmelj zelenjak se na Štajarskem najbolje obnese; zato se to pleme sme splošno priporočati, ker rodi bogat sad in ni tako občutljivo proti vročini in slabemu vremenu. Tretje pleme — možjaka — z obilim, pa slabim pridelkom sadijo večinoma na Angleškem in v Ameriki.

Glavna stvar je, da dobiš močnih in zdravih sadežev, kateri niso ne v sredi, ne zunaj poškodovani, in sicer le enega, ne pa zmešanega plemena. Pri sajenji mora biti oko zmerom navzgor obrnjeno. Nasadi naj se pa v lepe vrste, kajti one so pravi kinč hmeljišča. Hmelj kar naravnost hoče imeti vrste in brez vrst dobrega pridelka ni pričakovati, ker le tedaj prederejo solnčni žarki v posamezne vrste in zorijo hmelj enakomerno, če je med rantami dosti prostora.

Da pa napraviš lepe enako široke vrste, treba ti je hmeljišče nakoličkati, in sicer uže zgodaj spomladi o kolikor mogoče suhem vremenu. Stavijo naj se količki ravno 160 cm. vsaksebi, ker ta razmera se hmelju najbolje prilega. Količke si dober kup pripraviš lahko pozimi iz mehkega lesa. Jamice za sadeže naj se skopljejo kakih 30 cm. od vsacega količka proti poldanšnjemu solncu. Prvo leto sadiš tudi krompir lahko v hmeljišče, in sicer se napravijo grobovi v vrstah na vsaki strani hmeljskih vrst. Krompir sadi se na novem hmeljišču tako, da se od vsake rante 20 cm. proč zasadi eden grob krompirja na vsaki strani, od rante do rante na dolgost se pa zasajajo še po trije grobi; tako da je dovolj prostora za osipanje.

Kako se sadijo sadeži in kako se izrejajo v prvem letu?

Pred vsakim količem naredi z lopato jamico na štiri ogle tako široke, kakor je lopata. Dobro je dejati na dno vsake jamice komposta ali pa segnjitega gnoja, ker tak gnoj rastlinam pomaga, da dobijo čvrste in močne korenine. Nikdar pa ne gnoji jamic z nesejnjitim (frišnim) gnojem, kajti po takem gnoji sadeži v prvem letu močno odženejo, ali uže v drugem letu začnejo hirati. Jamice naj bodo 15—20 cm. globoke; v mokri legi sadijo se sadeži nekoliko plitveje, pregloboka saditev pa tudi v peščeni zemlji ni pridna. Na reznik nasuje se nekoliko rahle zemlje in saditev je gotova. Hmelj se skoraj tako lahko prime, kakor vrbova šibica; vendar je dobro, ako si omisliš nekaj več sadežev, kakor jih za nasaditev potrebuješ, da lahko posajaš, če bi kateri ne bil odgnal. Reznike pa hrani v zemlji! Reznik

požene več odrastkov, puščati smeta pa se le po dva, če sta močna.

Kedar je sadež pognal odrastek ali dva odrastka 15 do 20 cm. visoko, postavi 4 do 5 metrov dolge kole, kakoršnih na žagah dober kup dobiš, namesto prejšnjih nizkih količkov. Odgnale trtice pa prireži na nje s slamo ali cigiljem. Ko začne plevel poganjati, okopaj in osnaži rastline plevela!

Nepotrebni odrastki naj se porežejo, ostali pa skrbno vežejo. Med vrstami sajeni krompir se o pravem času najhitreje osiplje s plugom; kdor pa nima sposobnega pluga pri rokah, naj zvrši to delo z motiko. Tudi hmelj naj se proti zoritvi osiplje.

Prav dobro je mlademu hmelju uže v prvem letu 2—3krat pognojiti z gnojnico. Gnojnica pripelje se v sodih na hmeljišče, potem se pa z vrčem (kanglo), kakoršne imamo za škropitev vrtov, zaliva mlademu hmelju. Zaliva naj se pa le tedaj, če pričakujemo gotovega dežja, ali pa precej za dežjem. Nikdar naj se pa ne zaliva, kedar je hmelj v cvetji. Gnojnica res oživi korenine in vso rastlino, ali hmelj navadno potem tako zdivja, da postanejo glavice puhle in obrodijo le malo vreden sad. (Dalje prihodnjic.)

Gospodarske izkušnje.

Kako naj se detelja seje, da se seme enakomerno razdeli?

Da je setev dobra, potrebno je neobhodno, da se seme po vsej njivi enakomerno raztrosi. To je pa jako težavno delo pri semenih, ki imajo zelo majhna zrna, kakor detelja, lucerna, trave itd. Najboljše razdeli se seme s sejalnim strojem, ali sejalne stroje (mašine) vzdržavati zamorejo samo veliki posestniki, za kmeta so pa predragi. Kdor hoče z roko svojo njivo enakomerno z deteljo nasejati, naj razdeli seme, katero je za njivo odmerjeno, v dva enaka dela. Z enim delom, to je, s polovico vsega semena naj se naseje njiva po dolgem, kakor navadno, z drugim delom naseje se pa njiva počez. Kdor seje na ta način, mu ne bo detelja nikdar v enih krajih pregosta, v drugih pa prerodka.

Gospodarske novice.

Razstava v Trstu.

Visoko ministerstvo kmetijstva naznanja, da so se ustanovili trije odbori, ki bodo polajševali udeležitev pri tržaški razstavi. Ti odbori posredovali bodo med glavnim razstavnim odborom v Trstu in med razstavljavci. Kdor hoče kaj razstaviti, mora se pri njih oglasiti, ter mu ni treba še le v Trst pisati. Posebno važno je to, da tisti, ki se oglasijo pri omenjenih odborih, za mestnino tretjino nastavljene cene manj plačajo kakor drugi. Ti odbori so sledeči:

I. Odbor za mlekarški skupni oddelek.

Tajnik temu odboru je gosp. profesor vitez Moser. Temu naj vsak piše, kdor hoče kaj več poizvedeti. Naslov se glasi: Prof. Ritter v. Moser, Wien, III. linke Bahngasse.

II. Odbor za sadjerejski skupni oddelek.

Tajnik temu odboru je gosp. prof. dr. Stoll, pošta Klosterneuburg. Niederösterreich.

III. Odbor skupnega oddelka za razstavljenje avstrijskih vin na tržaški razstavi.

V ta oddelek sprejemajo se: vina, vinski pridelki in likêri, vinorejsko in kletarsko orodje. Deležnikom tega oddelka odpusti se tretjina nastavljene uvrstnine.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. aprila 1882.

Obseg: O šolskih vrtih. — Kako se prideluje pravi hmelj? (Dalje.) — Nov trtni sovražnik. — Gospodarske novice. — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni. — Popotne črtice. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**O šolskih vrtih.**

Nobena ljudska šola na deželi pogrešati bi ne imela šolskega vrta, in vsaka občina, katera napravi šolski vrt, naloži si s tem tako rekoč denar, ki bode gotovo donašal v prihodnje občini visoke obresti. Šola v zvezi s šolskim vrtom je v resnici prava šola za praktično življenje.

Tak vrt napraviti pa ni ravno velika težava, vsaj ostane le malo denarja, nekoliko truda in dobre volje. Skoraj vsaka šola ima nekoliko prostora, ki se lahko uporabi v ta namen, in če ne, imajo občine navadno še preveč neuporabljene zemlje, katero lahko brez svoje škode prepustijo šoli. Obžalovati moramo le to, da zastopajo naše občine dostikrat ljudje, ki nimajo razuma, ter takim in enakim brez dvombe koristnim napravam raje nasprotujejo, kakor bi za-nje glasovali in govorili.

Vsaj ni treba misliti, da mora biti šolski vrt velik, kajti skušnje nas učé, da s prevelikim šolskim vrtom le redkokrat dosežemo namen. Šolski vrt ima le takrat svojo vrednost, ako je dobro in umno napravljen in obdelovan, potem bodo gotovo tudi občani posnemali, kar vidijo na njem dobrega in za-nje koristnega. Posebno na enorazrednih šolah, na katerih mora učitelj dostikrat podučevati 50–80 otrok, naj se nikdar ne napravi velik šolski vrt. Takemu učitelju ne dopuščajo niti njegove moči, niti čas, da bi skrbno vzdrževal vrt, in gotovo je boljše, da šola nima vrta, kakor pa če je vrt ves zapuščen ter v njem družega ne raste, kakor mah, plevel in tu in tam kako pokvečeno drevesce.

Šolski vrt mora biti izgled za vso občino. 100 do 400 kvadratnih sežnjev zemlje zadostuje popolnoma za šolski vrt.

Vpeljava šolskih vrtov ni ravno nova stvar; uže pred mnogo leti so jeli najprvo v Belgiji in na Švedskem vprašanje o šolskih vrtih pretresavati, katero so tudi z najboljšim vspehom izpeljali. Isto tako so v prejšnjih časih tudi na Nemškem imele nekatere šole svoje drevesnice, torej samo dele šolskega vrta, katere so navadno le učitelji, ki so se s sadjorejo radi pečali, napravili in odrastle učence prostovoljno v sadjereji podučevali. Tudi pri nas v Avstriji bile so v prejšnjih časih enake razmere. Posebno imele so ljudske šole na Českem, Moravskem, na Gornje- in Spodnje Avstrijskem lepo število takih drevesnic. In da je sadjereja na Če-

skem na tako visoki stopinji, je edino le zasluga šolskih drevesnic in poduka v sadjereji na ljudskih šolah.

V zadnjih letih jeli so se tudi v drugih avstrijskih deželah za šolske vrte zanimivati; na Kranjskem imamo sedaj uže lepo število dobro vredjenih šolskih vrtov.

Najvažnejše vprašanje je pa to: kako mora biti vrt napravljen, da zamoremo pričakovati od njega mnogo vspeha, da dosežemo z njim isti namen, zaradi katerega so sploh na ljudskih šolah vrte vpeljali?

Mi bi na to vprašanje odgovorili, da mora biti šolski vrt pravi vzor hišnega vrta za vso občino, kateri mora biti tako vredjen, da se v njem nikdar ne gojijo tisti stroki vrtnega obdelovanja, ki gospodarja tiste okolice ne zanimajo. S šolskim vrtom se mora gospodarjem in odrastli šolski mladini očitno dokazati, koliko dobička in koristi donaša umno obdelan hišni vrt.

(Dalje prihodnjič.)

Kako se prideluje pravi hmelj?

(Dalje.)

V naslednjih letih se mora s hmeljiščem varno ravnati. Prvo delo je zrahljanje zemlje. Zemlja naj se rahlja v jeseni. Drugo in najimunitnejše delo je pa rezatev. Ko začnejo korenine odganjati, naj se prične z rezatvo. Rezatev je zelo težavno delo in tirja izkušnega hmeljarja. Kdor ni izurjen v tem delu, drži naj se sledečih pravil:

Najprvo treba je rastlino odgrebsti in sicer previdno in rahlo, da se mladike ne poškodujejo. Poišči potem stari vrh in prejšnje mladike ter primi vse, kar je nad starim vrhom, v levico, z desnico pa odreži ravno nad lanskim reznikom vse odrastke in otrebi vse nepotrebne koreninice. Sadeže ali reznike shrani na hladnem, zračnem prostoru ali jih pa zakoplji v zemljo, dokler je čas saditi.

Tretje delo je kolitev. Koli morajo biti 8 metrov dolgi; koliti se pa mora o lepem suhem vremenu, da se zemlja preveč ne poteptá. Da trajajo koli dalje časa, treba jih je na spodnjem koncu ožgati ali pa s kotranom namočiti ali namazati. Hitreje gre delo izpod rok, če se luknje uže naprej napravijo z bodalom iz trdega lesa, katero ima z železom okovano špico. Luknje naj se kopljejo kakih 30–40 cm. globoko, da se potem koli močno in trdno postavijo.

Četrto delo obstoji v tem, da odgnale mladike rahlo privežeš h kolom, kar se tolikrat ponavlja, kolikorkrat

je treba. Vezanje opravlja naj se vestno, ker mala zamuda napravi mnogo truda. Najboljše vezilo, katero je pri nas v navadi, je „cigelje“ (Binsengras), potem lipovo ličeje ali pa dobro uglajena slama. Najlepše tri mladike se privežejo, vse druge pa, razun ene, se porežejo nizko pri tleh. Eno mladiko pusti namreč iz tega vzroka, da jo privežeš h kolu tedaj, če bi se katera onih treh uže privezanih poškodovala. Vse nepotrebne odrastke in vso nesnago pa do dobrega otrobi.

Vezati moraš tako dolgo in tolikrat, da prirastejo mladike do vrha. Nepotrebni odrastki odstranijo naj se z nožem in ne z nohti. Po vezatvi je treba pridno osipati z motiko ali pa s plugom.

Koliko let se hmelj na eni in isti zemlji dobro obnaša?

Vsak kmetovalec iz lastne skušnje vé, da ena in ista rastlina ne mara več let zaporedoma tiste zemlje, vsaj se še zelje naveliča s časom svojega starega zelnika. Isto tako tudi hmelju ne ugaja več let isti prostor. Vendar učaka v nekaterih legah zeló visoko starost in kaj dobro rodi. Doživi se pa hmelj v 12—15 letih, vendar vrže hmeljišče še zmirom več dobička, kakor vsaka druga poljedeljska rastlina. Da pa oslabele in zastarele hmeljišče z novega na noge spraviš, ne potrebuješ nove njive, le staro hmeljišče dobro preštihaj in pognoji, stare korenine pa do živega potrebi!

(Konec prihodnjič.)

Nov trtni sovražnik.

Vinorejci naše Dolenjske se sploh pritožujejo, da se je jela trta na več krajih njihovih vinogradov sušiti. Pred dvema tednoma bila je še čisto zdrava, ko so začeli pa vinograde okopavati, zapazili so, da so očesa suha in tako tudi cela trta.

Kaj more li temu pravi vzrok biti? Mogoče, da je trta pozebla, mislila je večina vinorejcev, pa to ne more biti, vsaj ni bila še kmalu zima za trto tako ugodna, kakor ravno letošnje leto, rekli so zopet drugi; pravi vzrok moramo kje drugje iskati. Na enkrat zagnali so hrup, da priromala je uže tudi v naše vinograde največa sovražnica vinske trte — trtna uš. Pa tudi s to so se zeló motili, niti mraz, niti trtna uš sta pokončala v resnici velike dele vinskih goric, trte zadušil je drugi čisto nov trtni sovražnik, to je, 5 do 6 milimetrov dolg hrošč (keber) črnorujave barve, katerega prištevajo k lesojedcem, kamor spada tudi pri nas na Kranjskem uže sploh znani pokončevavec smrekovih logov glasoviti „lubadar“, kateremu je v obliki in v načinu življenja zeló podoben, samo da lubadar živi in si dela svoja pota v smrekovem lubju — od tod ime njegovo lubadar — novi trtni sovražnik nahaja se pa v mladem trtnem lesu, ki je enak drevesni belini, zarad tega bi ga smeli imenovati tudi „trtni belinar“. Ta hrošč zvrta s svojima močnima čeljustima v vinsko trto luknjico, se va njo zarije, ter si izdolbe v les žlebu podoben pot krog in okrog debela; ker ne more potem sok do mladike, je trta v treh dneh pokončana, hrošč je popil pa na ta način v dveh urah dva litra vina. Kako bi se znebili zopet tega zeló nevarnega sovražnika vinogradov? Ravno na ta način, kakor se zatira lubadar v smrekovem lubju, pokončati zamoremo tudi „belinarja“, ako se namreč suhe trte takoj porežejo in na istem mestu sožgejo. Pri vsem tem je pa vendar še ta sreča, da se ta hrošč ne loti korenine in da se nahaja do sedaj le v trtah, ki leže od solnca odstranjenih „senčnih“ krajih.

Posebni odsek kmetijske podružnice novomeške, ki se je ustanovil lansko leto za ubranitev trtnih bolezní,

poročal je to žalostno novico po svojem marljivem predsedniku gosp. Antonu Ogulinu na sl. c. kr. kmetijsko družbo v Ljubljani in tako naznanil jo tudi vsem kranjskim vinorejcem, da se kakor hitro mogoče ta kazen odvrne in nevarni mrčes pokonča.

Anton Derganec,
tajnik kmetijske podružnice.

Gospodarske novice.

Tretji hrvatski vinski sejm

bode 25., 26. in 27. dne aprila v prostorih hrvaško-slavonske kmetijske družbe v Zagrebu. Semenj začne se vsaki dan 25., 26. in 27. aprila ob 10. uri dopoldne, ter traja do 6. ure popoldne. Popis (katalog) za prodajo izloženih vin dobil se bode na sejmu.

O d b o r

za tretji hrvatski vinski sejm

V ljubljanski okolici smolika še vedno med konji razsaja.

Mnogo konj je uže poginilo. Ker je ta bolezen nalezljiva in jako nevarna, bati se je, da ne napravi našim gospodarjem mnogo škode. Od več strani dobili smo uže vprašanja, kako je to, da se za to bolezen naš deželni živinozdravnik nič ne peča.

Hruška, ki rodi trikrat v letu sad.

V Steadalu na Saksonskem ima urar Bachhausen hruško, katera je rodila uže več let zaporedoma po trikrat na leto sad. Hruška stoji osamljena na ograjenem dvorišču in je menda žlahna maslenka. Prvi sad je precej velik, sočnat in okusen, drugi sad je nekoliko manjši, pa vendar še okusen in sočnat, tretjikrat cvete hruška meseca julija. Ta sad pa ne dozori več popolnoma in te hruške dosežejo komaj debelost oreha.

Životopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

II.

(Dalje.)

Z ginjenim srcem je tedaj sprejel Anton Alojzij veselo to vest in pozdravil pogodbo kot svitlo zarjo lepega jasnega dnè, kjer bode sveta cerkev svobodno razvijala prapor zveličanja in prosto delovala v blagor večni in časni tolikanj hrepenečega človeštva. Da bi bila pa svoboda rodila najlepše sade, spodbujal je pri tej priliki duhovnike še k večji marljivosti v prevzvišenem poklicu. Opominjal jih je, da ne zahteva neprestane vztrajnosti v svetem poslu le najsvetejša njihova dolžnost, temveč tudi čuti hvaležnosti do Nj. svetosti papeža in Nj. veličanstva cesarja, ki sta s pogodbo zasejala med človeštvo najrodovitnejše seme k novi močni rasti cerkvenega in vérnega življenja in tudi položila z njo najmočnejšo podlago k trdnemu in stanovitnemu občinskemu redu. Z najboljšim vspehom delovati pa bode odslej tem lažje, — mislil si je prevzvišeni vladika — ker je pogodba tudi podrla na slabi podlagi sezidane zlobne zisteme nekaterih brezverskih in mogoče publih glav, ki so naravnost tajile nebeški, božji izvor svete

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četr leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četr leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. aprila 1882.

Obseg: O šolskih vrtih. (Konec.) — Kako se prideluje pravi hmelj? (Konec.) — Božjast pri perutnini. — Pomešanica detelje s travo. — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dal.) — Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni. (Dalje.) — Hohenwart in Herbst. (Konec.) — Popotne črtice. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**O šolskih vrtih.**

(Konec.)

Navadno so naši šolski vrti le drevesnice, v katerih se izreja le sadno drevje ter se drugi kmetijski stroki zaradi tega večkrat popolnoma zanemarjajo.

Šolski vrt v pravem pomenu besede imeti mora več oddelkov, posebno pa za sadje- in zelenjadorejo, v krajih, v katerih raste trta, primanjkovati ne sme nikdar primerne trtnice. Tudi naj se v šolskem vrtu odloĉi nekoliko prostora za sajenje pletarskih vrb. Ako še nekoliko prostora ostaja, naj se ta zemlja nasadi z drugimi rastlinami, katere so bodi-si za obrtništvo ali pa kmetištvo iste okolice veĉe vaŹnosti.

Mi smo tudi teh misli, da bi bilo jako dobro, ako bi bilo na vsakem šolskem vrtu odloĉenega nekoliko prostora za poskušnjje.

Naša kmetijska druŹba na pr. ima svoj poskuŹevalen vrt na Poljanah blizo Ljubljane, na katerem se je uŹe napravilo lepo Źtevilo poskuŹenj z sajenjem raznih rastlin, z raznimi gnoji itd. Marsikatera poskuŹnja se je dobro sponesla. In ker se je ta ali ona rastlina na ljubljanskem poskuŹevalnem vrtu dobro obnesla, priporoĉati so jo jele tudi „Novice“ in kmetijska druŹba našim gospodarjem.

Nobena avstrijska deŹela nima tako razliĉnega podnebja in tako razliĉne zemlje, kakoravno kranjska. Tu vidiŹ moĉvirje, tam visoko planino, tu zopet skaloviti kras, tam rodovitno vipavsko dolino z italijanskim podnebjem itd. Ako napravimo na ljubljanskem poskuŹevalnem vrtu kako poskuŹnjo, in ta se je morebiti izvrstno obnesla, vendar ne moremo te stvari priporoĉati gospodarjem vse kranjske deŹele; kajti kar je primerno za ljubljansko okolico, to ni za vse kraje kranjske deŹele. Ni ĉuda toraj, ako se je uŹe marsikateri gospodar na ta naĉin pri poskuŹnjah opekeli.

Ako bi pa šolski vrti na ta naĉin vredjeni bili, da bi imeli tudi nekoliko prostora za poskuŹnje, lahko bi marsikatero za kmetištvo vaŹno rastlino po vsi deŹeli saditi poskusili; vspeh bil bi gotovo razliĉen, ali vedeli bi dobro, v katerih krajih in v kaki zemlji se ona obnese in kako podnebje ji je ugodno, potem bi Źe le stvar priporoĉali istim krajem, za katere bi bili prepriĉani, da je stvar dobra. In na ta naĉin bi se mi nikdar ne opekli s priporoĉanjem, drugi pa ne z drago izkuŹnjo.

Mnogo bi Źe lahko pisali o šolskih vrtih, ali danes hoĉemo samo Źe spregovoriti o zadivi, katera je našim šolskim vrtom jako Źkodljiva; ta nadloga pa ni morda kak mrĉes, ampak le tolikratno premeŹenje uĉiteljev.

V naši deŹeli imamo res lepo Źtevilo uĉiteljev, ki se jako pridno peĉajo s sadjerejo, pa tudi z drugimi kmetijskimi strokami, ter so napravili uŹe lepe šolske vrte, katere so v resnici izgled vsi okolici.

Prigodi se pa, da je uĉitelj, ki je izgledno vodil šolski vrt, premeŹen v drug kraj in na njegovo mesto pride uĉitelj, ki pa za sadjerejo in kmetištvo nima niti razuma niti veselja. Nasledek tega je, da postane šolski vrt ne izgled, kakorŹen mora biti domaĉi vrt, ampak le vzor, kako se ne smejo vrti obdelovati. Posebno se tiĉe to mlajŹih uĉiteljev, ki dostikrat, akoravno so predavanja o kmetiŹstvu po Źtiri ure na teden obiskovati morali, ne vedó, zakaj se sploh kmetiŹstvo na pripravnici poduĉuje. Pa za zdaj o tej stvari rajŹe molĉimo.

Kako se prideluje pravi hmelj?

(Konec.)

Zeló vaŹno vpraŹanje pri pridelovanji hmelja je, kako se naj hmelju gnoji.

Omenili smo uŹe, da je treba hmelju uŹe prvo leto pri saditvi z meŹancem (kompostom) po dvakrat ali trikrat pognojiti, pa tudi z gnojnico o pravem ĉasu prilivati. Ker pa hmelj kaj naglo raste in visoko svoje mladike odŹene, potrebuje tudi veliko ŹiveŹa ter zemljo, ako se hmeljiŹe pridno ne gnoji, v malo letih popolnoma izmolze. NajnavadnejŹi gnoj je meŹanec ali kompost, gnojnica, gips in pepel. Nikdar se pa ne sme preobilno gnojiti, ker trtice potem zdivjajo in rodijo le puhle, malo vredne glavice. Isto tako se ne sme gnojiti o veliki suŹi in tedaj, kedar je hmelj v cvetji.

Toliko o gnojitvi.

Koncem avgusta ali v prvih dneh septembra svetijo se na kolih lepe rumeno zelenkaste buĉice ali glavice; hmelj je dozorel, treba ga je obrati in spraviti domu. Obiranje je kaj lahko delo; najcenejŹe je, ako se to delo otrokom in Źenskam prepusti. Na polji se trtice na kolu odvijajo in s koli in trticami vred na tla poderejo ali se pa na stojeĉem kolu 30—40 centimetrov nad zemljo odreŹejo, v svitek povijejo in na tla poloŹijo, kol sam pa se z ostalimi trticami in glavicami ravno tako podere, kakor poprej. Obiralec mora vsako glavico posebej tako odtrgati, da pusti vsaj pol peceljna

ali repa pri glavici, isto tako mora vse prirastke v glavici otrebiti in prav čisto obirati. Ne obiraj pa pre zgodaj, kajti s tem si dvakrat škoduješ; ker potem nima hmelj tolake vrednosti in rastlina zgubi veliko moči za prihodnje leto. O slabem vremenu ali pri dolgem deževanju se na polji ne dá obirati, tedaj je treba spraviti hmeljevino pod streho, ker je mokrota glavicam zelo škodljiva. Pa tudi v lepem vremenu se tako dolgo ne sme obirati, dokler je še rôsa, da glavice zavoljo mokrote ne orudečijo ter svoje vrednosti ne izgubijo. Orudečeli hmelj se ne prodá tako drago, kakor zdravo blago. Brž ko je hmelj obran, se hmeljeve glavice v nalašč za to pripravljenih vozovih ali pa v vrečah (žakljih) domu spravijo in kakor hitro mogoče na zračnem in suhem prostoru raztrosijo.

Zelo važno je vprašanje: kje in kako se hmelj suši?

Hmelj sušimo: Na zračnih prostorih, na sušilnicah, katere so nalašč za to pripravljene, ali pa tudi v hiši, katero dobro kurimo. Zračni suhi prostori so podi ali skednji, podstrešje in tudi stanovanja. Se ve da ne moremo v isti sobi, v kateri sušimo hmelj, stanovati, ker je hmeljev duh premočen.

Prostori, v katerih sušimo hmelj, imeti morajo lesena tla, kamnita tla pa za sušitev niso, ker se rada napijejo mokrote, hmelj pa pri počasnem sušenju kaj rad plesne.

Da se glavice hitreje sušijo, treba je hmelj vsak dan po dvakrat ali pa vsaj enkrat dobro z grabljami premešati. V sobi, kjer sušiš hmelj, naj bo 40–45 gradov Celzijevega toplomera.

Ako imaš veliko hmeljišče, napraviti je treba posebnih sušilnic, katerih nam tu zaradi obširnosti popisati ni mogoče.

Važno je še vedeti znamenja, katera mora suh in dober hmelj imeti, in ta so: Prijeten in močen duh, glavice morajo biti razsipčne, pecelj v sredi glavice se ne sme vpogniti, ampak krhko odlomiti.

Kdor hoče o hmeljariji več izvedeti, naj si kupi „Navod o hmeljariji“, katerega dobi pri spisatelju tega navoda, Janezu Hausenbichlerju, posestniku v Žavcu. E. K.

Božjast pri perutnini.

Dostikrat se prigodi, da od časa do časa perutnino začne božjast napadati. Posebno je razna kuretina in pure tej bolezni rada podvržena. Ravno tako je znano, da se tudi hišnih tičev včasih loti. Božjast je živčna bolezen, živalice pa med tem časom čut in zavest popolnoma izgubijo.

Francoski živinozdravniki so opazili, da ima postanek te bolezni dostikrat v strahu svoj povod, kajti znamenja, ki se pred božjastnim napadom na živalih prikazujejo, je nek krik, ki je podoben tistemu, katerega živalice od sebe dajejo, kedar se česa prav močno vstrašijo, ter odletijo ali zbežijo. Tudi začnejo naglo s peruti kriliti in z nogami cepetati.

Na to začno omahovati in z ene strani na drugo padati, se prekucevati in poslednjič zvišajo noge, peroti in vrat.

To je pravi vrhunec bolezni, in živali so v tem trenutku brez vse zavesti. Napad trpi od 30 sekund do 1–2 minut. Ko pa se živali zopet zavedó, so še dalje časa vse slabe in medle. Medlevica jih navadno še le po 10–15 minutah popolnoma mine.

Za zdravilo je dobra voda, v kateri se je kuhaj žajbelj, divji in pravi pelin in vratič. Ta voda se jim vliva polagoma z malo žličico v kljun. Ali pa se za-

mesi v to kuhovino nekoliko moke in se bolenicam daje jesti. Tudi umivanje s to vodo pomaga.

Pri pravi božjasti pa ti pomočki ne zadostujejo. Treba je, kakor pri človeku, špajka, amonijaka, eterja, kafe in voženka. Se ve da se taki dragi pomočki le pri dragih kokošjih sortah izplačajo.

Za navadno božjastne kokoši je pa najboljši nož, se vé da še za takega časa, dokler je še kaj mesa na njih. Brž po napadu naj se nikdar ne zakolje, ker takrat je meso nezdravo.

„Slov. Gosp.“

Gospodarske izkušnje.

Pomešanica detelje s travo.

Naši gospodarji se še posebno stare navade radi držé, da sejejo samo deteljo, ter nočejo verjeti, da je veliko boljše sejati deteljo pomešano s travo.

Če je še tako dobra letina in če tudi zemlja detelji dobro ugaja, vendar se na vsaki njivi lahko prepričamo, da samo detelja skoro nikdar enakomerno ne raste; tu je pregosta, tam prerodka, navadno se pa na njivi nahaja mnogo praznih prostorov. Ako pa pomešamo deteljo s travo, ki obnebu in zemlji ugaja, bomo gotovo prideli še o suši dosti krme, kajti ni se potem bati, da bi dobili na njivo vse polno praznih prostorov. Tudi je pomešanica detelje s travo veliko boljša krma za živino, kakor pa sama detelja; ona daje prav tečno suho seno in tudi zeleno pokošena je izvrstna piča, ker tudi živine nikdar hudo ne napenja.

Se ve da je setev nekoliko težavna, ker je seme ravnih trav različno od deteljnega semena, toraj moramo vsako seme posebej sejati. Navadno sejemo tako, kakor samo deteljo med žita. Po setvi se mora njiva plitvo povleči. Navadno se pomeša štajarska detelja s travami; dobra je pa tudi bela detelja za pomešanico. Se ve da je nekoliko manjša, vendar pa posebno dobra za peščene njive. Tudi meteljka se vporablja za mešanico s travami.

Izmed raznih trav so za pomešanico najboljše sledeče: Bilnica, mačji rep — posebno dobra trava za vlažno zemljo, pahovka je najboljša izmed vseh trav, lisičji rep, izvrstna trava za močno in dobro zemljo. Slabeja trava za mešanico je glistnik in tratnica.

Životopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

IV.

Ni čudo tedaj, da je ljudstvo zato visoko čislalo blagodušnega svojega dobrotnika in gojilo do njega najpresrčnejša čutila hvaležnosti, tembolj, ker so priznavali njegove neprecenljive zasluge tudi dostojanstveniki najvišji. Avstrijski vladarji namreč, ki so opazovali z bistrim svojim očesom vedno njegova vzorna dela, bodi-si na polji cerkvenem ali svetnem, obsipali so ga s takimi častmi, kakoršne dosegaajo le najzaslužnejši cerkveni in svetni dostojanstveniki. Tako ga je imenoval l. 1826. — kakor smo uže slišali — cesar Fran I. knezom; Ferdinand I. 6. septembra l. 1844. svojim skrivnim svetovalcem, ter sedanji vladar l. 1850. komendnikom cesar. avstrijskega Fran-Josipovega reda in